

"גם לנשמה מגיע אוכל"

הלות לחשה חיצוים ואקטוליה לפי סדר פרשיות השבוע

פרשת וארא שנת תשפ"ג

1. מדוע היה טענה על פרעה שהוא לא הוציא את עם ישראל ממצרים הרי הקב"ה הקשה לבו?
2. מום שנעשה על ידי נס האם נחשב מום? הוכח מפרשת השבוע!
3. מתי פרעה ועבדיו שחקו בכדור?
4. כיצד פרעה הרשע וויתר לכל בני שבט לוי להשתמט מהעבודה דהרי הם לא היו בגזירת השעבוד?
5. מדוע למדו חנניה מישאל ועזריה מסירת נפש מהצפרדעים ולא למדו מאברהם אבינו?
6. האם מותר להתפלל תפילת שחרית על פי קרקור הצפרדעים? הוכח מפרשת השבוע!
7. האם מותר להתפלל על גוי חולה שיתרפא? הוכח מפרשת השבוע!
8. אדם ששמו הפרטי שלום האם מותר לקרוא לו בבית המרחץ בשמו? הוכח מפרשת השבוע!
9. האם מותר לחתל ילדים קטנים ליד נרות שבת? הוכח מפרשת השבוע!
10. האם מותר להתפלל במקום שיש ריח חזק של בואש כמו שמתזים בהפגנות? הוכח מפרשת השבוע!
11. מי שמתז בושם או שאר ריחות טובות במקום שיש ריח רע האם מותר להתפלל שם? הוכח מפרשת השבוע!
12. האם מותר לתת צדקה במקום מטונף כגון במקווה וכדומה? הוכח מפרשת השבוע!
13. מדוע רק במכת ברד יצא משה להתפלל חוץ לעיר ולא בשאר המכות?
14. אדם שמתפלל באירוע ויש רעש חזק מהתזמורת, האם צריך לצעוק בתפילה כדי שישמע מה שמתפלל? הוכח מפרשת השבוע!
15. אדם שדג דג וזהג יצא מהמים מת, האם מותר באכילה? הוכח מפרשת השבוע!
16. מדוע נענשו הדגים שמתו ביאור מה חטאו?
17. הרוצה לעשות מצוה בצנעה, האם מותר לאחר לפרסם זאת, כדי שילמדו ממנו? הוכח מפרשת השבוע!
18. כאשר אדם מקבל ייסורים והוא אינו יודע שזה מגיע מהקב"ה האם ייסורים אלו מכפרים? הוכח מפרשת השבוע!
19. האם שייך בזמן הזה שיהיה לישראל עבד עברי?
20. איזה אבן בורחת מחומץ? האם מותר להכניס ולהוציא בשבת מרשות לרשות ע"י מגנט?

חידות

1. למי הותר לשחות יין נסך?
2. איך יתכן שעבד עברי יצא לחופשי, ללא כל פעולה מצדו או מצד האדון, וטרם שהגיע זמנו?
3. האם יש אפשרות שתהיה אמה עבריה גדולה?
4. מה היא המצווה הראשונה שמשנה רבינו צווה את ישראל?

עלון זה יוצא לאור בס"ד ע"י בית המדרש "בית - יוסף"
לע"נ רבי יוסף ב"ר יצחק ז"ל ויצמן
רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

ניתן לקבל את העלון מידי שבוע: בהודעה לווצאפ: 052-8144488 או בהודעה למייל: m3138357@gmail.com

מדוע היה טענה על פרעה שהוא לא הוציא את עם ישראל ממצרים הרי הקב"ה הקשה לבו?

הרמב"ן וברנו בחיי מתרצים: כי פרעה ברשעו אשר עשה לישראל רעות גדולות חנם, נתחייב למנוע ממנו דרכי תשובה, כאשר באו בזה פסוקים רבים בתורה ובכתובים, ולפי מעשיו הראשונים נדון. וכן כתב הרמב"ם הלכות תשובה (פרק ו' הלכה ג') לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו שנאמר הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו, לפיכך חזק הקדוש ברוך הוא את לבו וכו'.

עוד מתרץ הרמב"ן: מכיוון שפרעה לא שב מרצונו אלא מכח המכות להכי עשה לו כבדת לב לספר שמו בגוים.

החזקוני (שמות פרק ד') והאבן עזרא (הפירוש הקצר שמות פרק ז') מתרצים: שאין לומר שהקב"ה מחזיק ומקשה הלבבות לבלתי שוב אליו אם ירצו לשוב, אלא הכי קאמר אני אחזק את לבו שלא ימות מתוך מורא ולא ירחק לבבו מתוך פחד עד שישתלמו כל המכות.

מום שנעשה על ידי נס האם נחשב מום? הוכח מפרשת השבוע!

והנה בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן קעג) כתב שאם צמחו לאדם צעיר שערות לבנות אין זה נחשב מום, והביא ראיה מהגמרא במסכת ברכות (דף כח ע"א) שנעשה נס לרבי אלעזר בן עזריה שהיה בן י"ח שנים ובלילה אחד גדלו לו שמונה עשרה שורות של שערות לבנות, והאם נאמר שנעשה ראב"ע בעל מום על ידי זה, הרי בעל מום פסול מלהיות נשיא. אולם כתב שאפשר לומר שכלפי גבוה ודיני נשיאות זה לא נחשב מום, אבל כלפי מנהג העולם זה נחשב מום.

ובנשמת אברהם (יו"ד קפ"ב סק"א) כתב בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שפסק לבחור בן עשרים שנה ששערות ראשו וזקנו לבנות ולא מחמת מחלה ומתבייש לצאת בין האנשים, שמותר לו לצבוע אותן שיהיו שחורות כי שערות לבנות בבחור צעיר נקרא מום ואין איסור בהסרת מום. ולפי דברי החת"ס אפשר לומר, שכיון שהשינוי לשערות נעשה על ידי נס, אין זה נחשב מום, כי כל מום שלא נעשה בדרך טבעית אין נחשב מום.

מתי פרעה ועבריו שחקו בכדור?

ולצד שם עופות על ידי גוונים שנושא על ידו כשאר מלכים, ושם תמצאנו פנוי לדבר עמו.

ובאברבנאל כתב שהוא יוצא המימה בדרך הטיול להנהגת הבריות להרגיל התנועה בבוקר קודם האכילה, כדי לחמם הגוף, וכל שכן על שפת היאור שראיית המים תועיל לראות העיניים ולזככם, ו"האבן כספיי" כתב: שהיה מנהג מלך מצרים, ועוד היום הוא כן ששתי פעמים בכל שבוע יצא המלך מארמונו, יום שלישי ויום שביעי, וילך הוא ועבדיו אל מקום ידוע על שפת היאור לשחק שם בכדור הקטן, ומטייל שם מן הבוקר עד עת המאכל.

כיצד פרעה הרשע ויותר לכל בני שבט לוי להשתמט מהעבודה דהרי הם לא היו בגזירת השעבוד?

וממילא לא יוכלו להרגיש ולהבין את אחיהם שנמצאים בצרה ולא יכלו להושיעם כי דרך העולם שכשצדק נמצא בעצרו או מכיר את הצער הרי שהוא צדק מביא את צער האחר ומנסה לעזור לו ולפעול עבורו לכן פטר פרעו את שבט הלוי כדי שלא יכירו בצער אחיהם ויתקשו לעזור להם, אבל פרעו ראש של גוי שכוונתו לא ידע שזה ההבדל בין גוי ליהודי, יהודי לא צריך להיות בצער או בסבל כדי להרגיש את אחי, ויהודי די לו לראות את אחיו סובל וכבר יחוש את הכאב ויזדרז להצילו, ועל כן משה רבינו היה "וירא בסבלותם" והזדרז להושיע את עם ישראל אפילו שהוא עצמו ושבטו שבת לוי לא היו בצרת השעבוד.

מדוע למדו חנניה מישאל ועזריה מסירת נפש מהצפרדעים ולא למדו מאברהם אבינו?

אברהם אבינו שלא נצטווה ומסר נפשו לכבשן ממש וגם הוא היה יכול להימלט כמו שכתבו כל המפרשים ויש מהם אמרו שלכן לא נתפרסם מעשה זה בתורה משום שאין ללמוד ממנו למקום אחר דלאו שפיר דמי למסר נפשו בשיכול להימלט (ועיין ברמב"ן סוף פרשת נח).

ומתוך החת"ס: שמאברהם לא מצי ללמוד דלמה באמת לא שפיר עבד גם הוא אבל הצפרדעים ע"כ לא לחנם עשה הקדוש ברוך הוא זה הנס שהצפרדעים שטבעו ממים יכלו אל תנור אש ע"כ לרמוז לפרעה שהוא רוצה לעקור אומה שאביהם הושלך לאש דומיה לאתנו של בלעם שנטתה שלש פעמים לרמוז שרוצה לעקור אומה שמקיימת מצות ג' רגלים. הכי נמי דכוותיה, ואם כן מזה מוכח ששפיר עבד אברהם אע"ה ויש ללמוד ק"ו ממנו שעדיין לא נצטווה ומנפשו ולבו עשה כל.

"ואני אקשה את לב פרעה והרבתי את אותתי ואת מופתי בארץ מצרים" (ז' א).

והקשו הרמב"ן הספורנו ורובנו בחיי: מכיוון שהקב"ה הקשה את לב פרעה, אם כך מה פשעו וחטאתו של פרעה, הרי לפרעה לא היית שום בחירה אחרת?

רש"י מתרץ: מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי עבודה זרה לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותיי ותכירו אתם את גבורתי. ובשפתי חכמים מסביר את כוונת רש"י: אי לא אקשה את לבו בוודאי שיעשה תשובה, וגלוי לפני שלא יעשה תשובה שלימה בלב שלם, ואם אביא מכות ופורעניות עליו אז יאמרו הבריות כך מדתו של הקב"ה שמביא פורעניות על מי שחזר בתשובה, והם לא יודעין שאינו חוזר בתשובה בלב שלם, לכן אקשה את לבו כדי שלא יחזור בתשובה כלל ואז יכול אני להרבות מופתי להביא פורעניות עליו לעיני כל אדם.

"וַיִּדְבֹּר מִשָּׁה לִפְנֵי ה' לֵאמֹר הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִידָּהּ יִשְׁמָעֵנִי פְרָעָה וְאֶנִּי עָרַל שְׁפָתַיִם" (ו' יב).

בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן יב ד"ה ואגב) הקשה: איך היה מותר למשה רבינו לשבת בסנהדרין, הרי היה ערל שפתיים והוא כבעל מום. וגמרא במסכת סנהדרין (דף לו ע"ב) מובא שבעל מום פסול לשבת בסנהדרין.

ותירץ החתם סופר כיון שהמום של 'ערל שפתיים' נעשה על ידי נס (כפי הידוע מהמדרש עם הגחלים) זה לא נחשב מום, משום שאינו בכלל "משחתם בהם מום בס" (ויקרא כב כה). פירוש הדברים שרואים בתורה ש'מום' נקרא בלשון השחתה, וביאר זאת הרמב"ן (דברים לב ה) מכיוון שהוא משום שהגוף מושחת מתמימותו, ולכן ברגע שהמום בא על דרך נס, אינו נחשב השחתה, ואם כן גופו של משה לא היה מושחת מתמימותו, ולכן לא הייתה בעיה שמשה ישב בסנהדרין.

"לך אל פרעה בבוקר הנה יוצא המימה ונצבת לקראתו על שפת היאור והמטה אשר נהפך לנחש תיקח בידך" (ז' טו).

וכתב רש"י במקום: "הנה יוצא המימה" - לנקביו שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו.

ברשב"ם כתב: שדרך השרים לטייל בבקר ולרכוב אנה ואנה.

בחזקוני כתב: כדרך בני אדם המשכמים בבוקר על שפת הנהר ורוחצים ממימי הנהר להאיר עיניהם, דבר אחר - "הנה יוצא המימה" לטייל

הנה איתא בכל המדרשים וכן במפרשים רבים טעמים מדוע שבט לוי לא נשתעבדו במצרים.

והקשה רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו תפארת יהונתן (בפרשה על הפסוק ראשי בית אבותם): איך יכול להיות שפרעה ויתר לשבט שלם כמו שבט לוי שלא יעבדו, איזה הגיון היה לו במעשה הזה?

ומתוך רבי יהונתן אייבשיץ באופן נפלא: שפרעה ידע באצטגנינות שלו שמושיען של ישראל יהיה משבט לוי ועל כן חשב לעצמו שאם הוא יפטר אותם מהשעבוד הרי שהם יתקשו להרגיש את הסבל של יתר העם,

נאמר בגמרא במסכת פסחים (דף נ"ג ע"ב) דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווים על קדושת השם כתיב בהו בפרשת השבוע "ובאו ועלו בביתך ובתנורך ובמשארותיך" - מתי משארות מצויות אצל תנור הוא אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווים על קדושת השם על אחת כמה וכמה. ובתוספות כתבו כמה אופנים שלא היו עבודה זרה ממש שעל פי הדין לא היו צריכים למסור את הנפש ורק בשביל הק"ו מהצפרדעים מסרו את הנפש.

יש להקשות: מה להם לצפרדעים בקידוש השם הרי השי"ת נתן בטבעם שלא ברצונם שיכנסו לתנור, הלא יותר טוב היה ללמוד מראש צורים

האם מותר להתפלל תפילת שחרית על פי קרקור הצפרדעים? הוכח מפרשת השבוע!

והנה כתב הפרדס יוסף בשם היעב"ץ (מגדל עוז בבית מדרש עליות הטבע) שיש מופת על שבת מלבד הסמבטיון, שהיונה אינה תולשת מן מחובר בשבת, ובוזה יש לפרש את הפסוק: "ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפי"ה" שכל השבת לא תלשה רק לעת ערב, וגם ראיתי בפירוש פרחי שושנים על זמירות שבת ששמע מחכם אחד, שיש לו בקבלה שבני יונה אינם אוכלים בשבת מתבואה שנקצרה בשבת. ובעיון יעקב בעין יעקב בגמרא במסכת סוטה (פ"ז דף מד ע"א ד"ה מכירין) הוסיף שהם מכירים את התבואה שנחתכה בשבת ואין אוכלים ממנה, ומשמע שגם באמצע השבוע, ע"כ. והסתפקנו ביונה השוכנת בשבת האם אפשר לקבוע על פי זה איזה יום הוא השבת.

ויתכן שיש לחלק בין הנידונים שאף אם על היונה אי אפשר לסמוך שאני יונה שזהו ענין סגולי, ויתכן שאינו מוגדר כדבר טבעי, ולכן יש מקום לדון אם ניתן לסמוך על כך, מה שאין כן בצפרדע זהו תכונה טבעית שעמה היא נבראה מששת ימי בראשית, ואולי ניתן לסמוך על כך, וצ"ע. (חש"ח נדה יח ע"א).

האם מותר להתפלל על גוי חולה שיתרפא? הוכח מפרשת השבוע!

אם אינו נוטה למות דלא שייך דמיילד בן לע"ז, כיון שממילא אינו הולך למות, אלא אפילו אם נוטה למות הרי לדעת הכסף משנה אם אינו עובד עבודה זרה מותר לרפאותו, וליכא משום לא תחנם, וכ"ש נכרים בזמן הזה דלאו עובדי עבודה זרה, ומכ"ש כשמבקש על ישראל להתפלל הרי מאמין באלוקי ישראל, והרי בן נח אינו מצוה על השיתוף לכן מותר להתפלל עליו. ומסיק: דאין להביא ראיה ממש שהתפלל על פרעה וכן מאברהם, משום דקימ"ל דאין למדין מקודם מתן תורה.

וכן כתב הגאון רבי יצחק עטיה בספר רוב דגן קונטרס (אות לטובה סימן מ"ה) שאם הוא בידוע ומכירו שהוא מחסידי אומות העולם ושומר שבע מצוות, פשוט מאוד שמותר להתפלל עליו, אבל אם הוא מסופק ואינו מכיר במעשיו יתפלל שיחזור למוטב ויתרפא, וכשם שמפרסים עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום כן יש להתיר להתפלל שיתרפא.

אדם ששמו הפרטי שלום האם מותר לקרוא לו בבית המרחץ בשמו? הוכח מפרשת השבוע!

והפרי חדש (או"ח סימן פ"ה) מביא ראיה להרמב"ם: ששם שלום אינו ממש שמו של הקב"ה, ומביא ראיה לכן מהגמרא במסכת ברכות (דף יז ע"א) אמרו עליו על ר' יוחנן שלא הקדימו אדם שלום מעולם, ואפילו נכרי שבשוק, ואם השם "שלום" הוא ממש אחד משמותיו של הקב"ה, אם כן איך מזלזלין בה כולי האי? עי"ש עוד ראיה מפרק קמא דסוטה.

ועוד ראיה: מהא דאמרין בגמרא במסכת גיטין (דף ס"ב ע"א) ריב"ז כי מטא להתם אמר שלמה עלך מלכא שלמה עלך מלכא, והא אמרין האומר מדיים מדיים משתקין אותו, ואם כן כל שכן בשלום שלום אם זה שמו של הקב"ה היו צריכים לשחק אותו?! אלא שמע מינה דלא הויה שם ממש.

ולהלכה נוקטים: שאסור לומר שאילת שלום לחברו בבית המרחץ. וכן פסק הטור ומרן בשולחן ערוך (או"ח סימן פד) והרי"ף מביאו להלכה בסוף מי שמתו וכן בפרק קמא במסכת שבת.

ויש לחקור: אדם ששמו שלום האם אסור לקרוא לו בשמו בבית המרחץ כיון דהויה שמו של הקב"ה או דילמא מותר?

והנה הטורי זהב (או"ח סימן פד) כתב: שדווקא בעינן שמכוין באומר שלום על השלום ממש כדרך נותני שלום הבאים מהדרך, אבל אם יש אדם ששמו שלום אין איסור להזכיר שמו בבית המרחץ או בבית הכסא, מכיון שאינו מתכוין על עניין שלום אלא על הזכרת שמו של אותו האדם, ולכן לא אמרו בגמרא אסור לומר שלום במרחץ אלא אסור ליתן שלום. אבל הב"ח והמג"א (או"ח סימן פד) חולקים: וסבירה ליה שאדם ששמו שלום אסור לקרוא לו בשמו בבית המרחץ.

ומקשה הב"ח: דמהא דאמרין שאסור לאדם שייתן שלום. משמע דווקא שאילת שלום אסור, אבל סתם לקרוא לחברו ששמו שלום מותר.

ומתוך הב"ח: דהוא הדין להזכיר שלום אסור, אלא אורחא דמילתא הוא, דאין מזכיר שלום בחינם אלא דווקא כאשר שואל בשלומי של חברו בשאילת שלום. ובבכור שור במסכת סנהדרין (דף סה ע"א) הביא ראיה לב"ח: מהא דקימ"ל בדברי מרן בשו"ע (יו"ד סימן ר"מ ס"ק ב) לגבי אביו, וכן קימ"ל (יו"ד סימן ר"מ ס"ק ט"ו) גבי רבו שאפילו אדם אחר ששמו כשם אביו או רבו, אסור להזכיר. ומפני השומעים שיסברו שלאביו או רבו הוא קורא בשם, ואם כן קל וחומר לשכינה במקום שאסור להזכיר את שמו, שאסור לקרות לאחרים שם בשם זה.

ולענין הלכה: פסק המשנה ברורה (או"ח סימן פד): דכיון דהויה ספיקה בדברנו ולכן אזלינן לקולא, ומותר לקרוא בבית המרחץ לאדם ששמו שלום בשמו, וירא שמים יחמיר על עצמו, כיון שהרבה מהאחרונים

ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן ונטה את ידך במטה על הנהרות על היאורים ועל האגמים והעל את הצפרדעים על ארץ מצרים" (ח א)

שאלה: קבוצת חיילים הנמצאת בפעילות בקו הגבול, ושוכבים כל הלילה במארב, ומיד עם שחר עליהם לצאת לפעילות מבצעית, ולא יוכלו להתפלל שחרית במשך היום, ורוצים להתפלל מיד עם שחר, כמו שמובא בדבריו מרן בשולחן ערוך (או"ח סימן פט ס"ח) וכן כתב במשנה ברורה (סק"ה) שבמקום אונס ושעת הדחק יכול להתפלל משעלה עמוד השחר. אלא שאין בידם של החיילים לוח עם הזמנים ואינם יודעים אימתי עולה השחר. אחד החיילים הסיב את תשומת לב חבריו לתופעה מעניינת שכל הלילה שמעו קול קרקור הצפרדעים ועתה נדם קולם, וכנראה מתחיל היום. האם ניתן לסמוך על כך להתפלל שחרית?

המהרי"ל בספר המנהגים (ליקוטים אות צה) כותב וז"ל: "אמר מהר"ש לכך נקרא צפרדע מפני שיועד מתי בוקר, שכל הלילה הוא צועק ומקרקר ובבוקר שותק. וכתוב חזק וקורין תרי: צפר דע", עכ"ל לסמוך על כך להתחיל מיד תפילת שחרית.

"ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים" (ח ד)

יש לחקור גוי שמבקש מציבור יהודי שיתפלל עליו באופן דשארין סכנה אם לא ישמע לו האם מותר להתפלל עליו?

לכאורה יש ראיה מפרשת השבוע: שמותר דהרי אנו רואים שמשה ביקש על פרעה, אף על פי שלא היה למשה חשש איבה, שהיה נכנס ויוצא שלא ברשות, וכן מאברהם שהתפלל על אבימלך, ואולי אין ראיה דכאן היה תועלת לישראל.

הנה בשו"ת בית שערים (יו"ד סימן רכ"ט) נשאל מרב אחד שגויים באו לבקש ממנו שיתפלל בעדם, ודן דיש לכאורה שני טעמים לאסור א. משום לא תחנם. ב. משום דמיילד בן לעבודה זרה. ומסיק: דמותר, דלא מבני

"ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש כפיי" (ט כ"ט)

וכתב רש"י אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהייתה מלאה גלולים ולא רצה להתפלל במקום הטינופת.

והנה בגמרא במסכת שבת (דף י ע"ב) נאמר: רב המנונא משמיה דעולא אמר, אסור לאדם שייתן שלום לחברו בבית המרחץ משום שנאמר "ויקרא לו ה' שלום" ופריך בגמרא אלא מעתה הימנותה נמי אסור למיימר בבית הכסא דכתיב "האל הנאמן" וכי תימא הכי נמי והאמר אבא בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריה אמר רב שרי למיימר הינותא בית הכסא, מתרצת הגמרא: התם שם גופיה לא אקרי הכי, דמתרגמינן אלהא מהימנה, הכא שם גופיה אקרי שלום דכתיב "ויקרא לו שלום".

והנה מזה שהרמב"ם לא פסק זאת להלכה שאסור לאדם שיאמר שלום בבית המרחץ, משמע שלא פסק כך להלכה.

ומקשים הכסף משנה (פרק ג' מהלכות קריאת שמע הלכה ד) וכן בלחם משנה, ובב"ח (או"ח סימן פד) והפרי חדש (או"ח סימן פה): מדוע לא פסק הרמב"ם האי הלכתא, והרי אין אף אחד שחולק בגמרא על ההלכה הזו?

הב"ח מתרץ: דסבירא ליה להרמב"ם דאידיחי הך מימרה מדמותבין עלה, מדשרי שם בגמרא גופיה לא אקרא נאמן דמתרגמינן אלהא דמהימנותא, אותו הדבר כאן מתרגמינן ליה דעבד ליה שלום. ומה שכתבו התוספות שם לחלק בין זה לזה, סבירה ליה להרמב"ם דדברים דחויים הם, כדי ליישב בשינויה דחיקה, ואשינוייה לא סמכינן אלא על פשוט התרגום בשיניהם ולכן מותר לומר שלום לחברו בבית המרחץ.

אוסרים זאת, ולכן יבליע את האות מס ויאמר רק שלום בלא האות מס או שיאמר שלון במקום שלום.

האם מותר לחתל ילדים קטנים ליד נרות שבת? הוכח מפרשת השבוע!

ובאליה רבה מתרץ: שיש לחלק שהרי בגמרא משמע דאירי בגדול, ואילו הכא אירי בקטן.

בספר תוספת שבת (שם ס"ק ט"ז) מתרץ: כבר אמרו בכמה דברים דעכשו נשתנו הסגולות והטבעיים שהיו בזמן השי"ס, וקמ"ל הכא דמשום ביזוי מצוה אסור.

יש לחקור האם לחתל תינוק בפני הנרות אפשר להקל בזה דהויה לזמן מועט או דילמא אף לחתל אסור.

הנה בשו"ת מחזה אליהו (ח"א סי' ה' סק"א) מקיל לחתל בפני נרות שבת שאינו אלא גילוי ערוות לזמן קט.

אבל הגר"ח פלאגי זיע"א בספרו רוח חיים (או"ח סימן רע"ה) כתב: ולי נראה דאפילו אינו ערום אם משתין לפני הנר או עושה צרכיו יש בו משום ביזוי מצוה.

וכן כתב בכף החיים (ס"ק מ"ב) דכ"ש שלא להשתין או לעשות צרכיו או להניח דבר מטונף בפני הנרות משום ביזוי מצוה, משמע דאף לזמן מועט.

"ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש כפי" (ט כט).

וכתב רש"י במקום: אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהייתה מלאה גלולים ולא רצה להתפלל במקום הטינופת, דאסור להזכיר שם של הקב"ה במקום טינופת, אם כן חזינן דאסור להזכיר דבר שבקדושה ליד מקום טינופת, וכן איתא בגמרא במסכת שבת (דף ק"נ ע"ב) אמר רבא בר בר חנה א"ר יוחנן, בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה, חוץ מבית המרחץ ובית הכסא דכתיב והיה מחנך קדוש, בענין קושיית הראשונים מדוע דווקא במכת ברד יצא מן העיר ולא בשאר מכות.

והנה כתב הרמ"א (או"ח סוף סימן רע"ה) וז"ל: נהגו לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הנרות משום ביזוי מצוה, וכן כתב הרוקח.

ומקור של דין זה כתב הגר"א מהא דאיתא בגמרא במסכת שבת (דף כ"ב ע"א) אמר רב יהודה אמר רב אסי אמר רב אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, וכו' דתניא ושפך וכסה במה ששפך יכסה, שלא יכסנו ברגל, שלא יהיו מצות בזויות עליו, הכא נמי שלא יהיו מצות בזויות עליו. וכן מהא דאיתא בגמרא במסכת סוכה (דף כ"ט ע"א) אמר רבא מאני מיכלא, בר מטטללתא.

והקשה האליה רבה (שם ס"ק י"ד) בשם הפרישה הרי איתא בגמרא במסכת פסחים (דף ק"ב ע"ב) שגם בימות החול אסור לעמוד בפני הנר ערום מפני הסכנה דהוי נכפה?

האם מותר להתפלל במקום שיש ריח חזק של בואש כמו שמתזים בהפגנות? הוכח מפרשת השבוע!

"ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש כפי" (ט כט) דברי המשנה ברורה לכאורה אין שום איסור להתפלל במקום שיש את ריח הבואש.

ואולם יש להעיר על כך ממה שכתב בערוך השולחן (או"ח סימן ע"ו סעיף כ"א) וז"ל יראה לי דכשם שאסור לקרות ולהתפלל כנגד מי רגלים מדרבנן, כמו כן אסור נגד כל דבר המאוס כמו הקאות שמקיא או הרבה מליחות האף וכיוצא ונעו מליחות הרוקים המתועבים, דלא גריעה ממי רגלים והכון לקראת אלוהיך ישראל ויש מי שמקיל בזה ולא נראה לי, וא"כ לדבריו אסור להתפלל כשמריח את מי הבואש.

ויש סברה לאסור להתפלל כשיש ריח בואש משום דמטריד כוונתו: כעין מה שכתב במקור חיים לבעל החוות יאיר (סימן ס"ק ד') שמי שקץ בריח של שום או של טבק וכדומה לא יתפלל במקום שיש ריח כזה מפני שמבטל את כוונתו וטורד את דעתו, אף על פי שזה בוודאי אינו גדר של ריח רע, א"כ ה"ה בריח של הבואש.

ולענין הלכה: פסק מרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל שלכתחילה לא יתפלל שם במקום שיש ריח בואש, אבל יש חולקים דסבירא ליה דאפשר להקל לכתחילה.

וכתב רש"י במקום: אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהייתה מלאה גלולים ולא רצה להתפלל במקום הטינופת, דאסור להזכיר שם של הקב"ה במקום טינופת?

יש לחקור במה שקורה בשנים האחרונות שכאשר המשטרה רוצה לפזר הפגנות היא מתיזה חומר שיש בזה ריח רע במיוחד הנקרא בואש האם אסור להתפלל במקום שיש ריח זה או דילמא אין איסור להתפלל במקום שיש ריח חריף של בואש.

והנה מהא דקמ"ל בדברי מרן בשולחן ערוך (או"ח סימן ע"ט ס"ק ח') דאסור לקרות קריאת שמע כנגד האשפה שריחה רע, אם כן לפי זה הוא הדין לכאורה יש לאסור להתפלל במקום שיש ריח הבואש כיון שריחה רע.

אבל יש לדחות ראיה זו: על פי מה שכתב המשנה ברורה (שם ס"ק כ"ג) בשם החיי אדם (ג' י"ב) שדבר שטבעו ריח רע כגון עטרן וכדומה מותר להתפלל ליד זה, ולא נקרא צואה אלא מה שנסרח מחמת עיפוש, א"כ לפי

מי שמתזי בושם או שאר ריחות טובות במקום שיש ריח רע האם מותר להתפלל שם? הוכח מפרשת השבוע!

וכן הגר"ח פלאגי זיע"א בספרו שו"ת לב חיים (ח"ג סימן י"ג) השיב באריכות שמועיל להניח מוגמר מריח טוב כדי לבטל הריח רע.

וכן כתב בשו"ת מהרש"ם (חלק ב' סימן ל"ח) ולעני"ד אם יחזיק שם דבר שמריח בטוב שיתגבר על הרוח רעה ולא יורגש כלל יהיה מותר לו בכל, ועיין באריכות בשו"ת שבט הלוי (חלק ג' סימן י"ז).

ומי שעובד בקביעות במקום שיש ריחות והריחות אינו מצערות אותו כגון עובד ניקיון שמפנה פחי זבל לכו"ע אסור שם להתפלל: על פי מה שכתוב במשנה ברורה (סימן פ"ה ס"ק ז') בשם ספר תוספות ירושלים בשם הירושלמי דבבורסקי אסור להתפלל, וכן להזכיר כל דבר שבקדושה והוא שהותחל העיבוד שיש ריח רע אבל אם עדיין לא התחיל מותר, ופשוט דבזמן שאסור הוא אפילו לאומן עצמו שמורגל בהריח רע ואינו מרגיש, כל שבני אדם מצטערים מזה הרי זה רוח רע.

יש לחקור מי שמתזי בושם או שאר ריחות טובות במקום שיש ריח רע האם מותר להתפלל שם כיון שלא מרגישים את הריח או דילמא אסור כיון דסוף סוף לא נסתלק הרי רע?

הנה בשו"ת חינוך דחיי (או"ח סי' ל"ד) נסתפק האם מותר לקרות קריאת שמע ולהתפלל במקום שיש שם ריח רע באופן שייתן שם בשמים ועל ידי זה הריח עובר? והביא ראיה דהיכא שעל ידי סיבה צדדית המגרש את הריח לית בזה משום רוח רע. מהא דאמרין בגמרא במסכת כתובות (דף ע"א ע"ב) דאמרין גבי כוהנים נמי להם ריח רע, דאפשר לעברה בקיחא דחמרא, מריח הפה נמי אפשר דנקיט פלפלא בפומיה ועבד עבודה, וכן פסק הרמב"ם בהלכות בניין בית המקדש (פ"ו הי"ג) דכחן המזוהם שף כל גופו בבשם ועובד, הרי דאף על פי שאסור לעבוד מכל מקום על ידי הבשם אשר מעביר כעת את הריח מותר לו לעבוד, ואף שלאחר זמן הריח יהיה כבתחילה, וגם בההיא שעתה אינו לוקח אף גוף ר"ר ורק שמפני הריח הטוב לא נרגש הריח הרע, דריח הבושם מגרשו לפי שעה, א"כ ה"ה הכא כיון שעתה ע"י הבשם הנתון שם נתגרש הריח ולא מריח כלל מותר לומר שם כל דברי קדושה.

האם מותר לתת צדקה במקום מטונף כגון במקוה וכדומה? הוכח מפרשת השבוע!

להיכנס בציצית לבית הכסא, ומסיק דדווקא בדיעבד או אם אין לו מקום אחר מותר לקיים מצוה במקום מטונף, אבל לכתחילה ודאי אסור, כדי שלא יהא מצוות בזויות עליו, וכן צריך לכסות את הציצית כשנכנסים לשם, וכן כתב הט"ז (או"ח סימן כ"א ס"ק ג), וכן במקור חיים (שם), וכן בחיי אדם (כלל י"א אות ל"ז).

יש לחקור האם מותר לתת צדקה במקוה לעני כשבא עני בתוך המקוה מבקש צדקה או דילמא אסור משום דאסור לקיים מצוה במקום מטונף.

הנה בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סימן נ"ז) כתב שמותר לעשות מצוה במקום שאינו נקי. והביא ראיה: מהא דקמ"ל במרן בשולחן ערוך (יו"ד סימן י"ד) ששוחטים בבית המטבחים, והרי שחיתה מצוה הריח, חזינן דמותר לקיים מצוה במקום מטונף, וכן מביא ראיה מהא דנוהגים

אבל מרן פאר הדור הראשון לציון הגרע"י זע"א בספרו שו"ת יביע אומר (חלק ו' יורה דעה סימן כט ד"ה ואנכי תמה עליו) כתב: דיש לחלק ביניהם, דהרי הטעם שאסור לעשות מצוה במקום מטונף משום שמצות צריכות כוונה, ואי אפשר לכוון במקום מטונף, דהויה ליה מהרהר בדברי תורה במקומות המטונפים, אבל מצות צדקה שאין צריך כוונה, שהכל תלוי בהנאת העני, ומה אכפת תו לעני אם הנותן כיון לשם מצוה או לא, וכיוצא בזה כתב הגר"ש לנדא בספר אהבת ציון (דרוש י' דף ט"ז סוף ע"מ ד') שכתב שבנשיית צדקה המעשה בעצמו מועיל אף בלי מחשבת מצוה, וכמו שנאמר בגמרא במסכת ראש השנה (דף ד') האומר סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, ואמר אדוני אבי הגאון בעל נודע ביהודה ז"ל הטעם למה, שבכל המצות צריך לעשות המצוה לשם שמים ולא ע"מ לקבל פרס, משא"כ בצדקה, משום שכל מצות ה' אם אינו עושה לשם מצוה אין בו ממש ואינו עושה כלום, שהרי אם נטל לולב או הניח תפלין וציצית, לולב שיש בזה מצות הבורא יתברך שציוונו לעשות כן, אין במעשה הזה שום תועלת מצד עצמו, ורק מפני שמקיים מצות הבורא שציוונו לעשות כן, קיום המצוה גורם חשיבות ויקר תפירת המעשה, לפיכך אם אינו עושה לשם מצוה אין בו ממש, אבל בנתינת צדקה אף שאין בו מחשבת מצוה מ"מ הרי יש תועלת לעני בעשייתו, שאין הבדל אצל העני אם הנותן עושה צדקה לשמה או לא, וכן מוכח מדברי מרן החיד"א בספר פתח עיניים על דברי הגמרא במסכת בבא בתרא (דף י') שבמצות צדקה לא בעינן כוונה בעשייתה, וז"ע בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סימן תמ"א) שכתב שבכל המצות לא הותר לנסות את ה', חוץ מצדקה, וכמבואר בגמרא במסכת תענית (דף ט') והאומר סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, וטעמא דמילתא משום תקנת עניים, וכן כתב בשו"ת שערי דעה (ח"א סימן נ"ז) שבמצות שבין אדם לחברו מצינו שלא הקפידה תורה על כוונה, ואפילו למ"ד מצות צריכות כונה אפשר שזה אינו אלא במצות שבין אדם למקום, ולכן האומר סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני הרי צדיק גמור, וכן בכל מצות שבין אדם לחברו שעיקרן מפני תקנות העולם שרצה הבורא יתברך להיטיב לברואיו לא אכפת לן בכוונת העושה כלל, וא"כ אף במקום מטונף אפשר לקיים מצות צדקה.

ובעקרי הד"ט (או"ח סימן ה' ס"ק ט"ו) הביא ראייה דמותר לעשות מצוה בבית המרחץ: מהא דאמרין בגמרא במסכת קידושין (דף ל"ב ע"ב) יכול יעמוד לפני תלמיד חכם בבית הכסא ובבית המרחץ, ת"ל תקום והדרת לא אמרתי אלא במקום שיש הידור, משמע הא לאו האי טעמא היה מחויב לעשות מצוה אף בבית המרחץ וכן כתב בשו"ת תורה לשמה (סימן קל"ב), וכן החיד"א בספרו טוב עין (סימן י"ח ס"ק ל"ז) הביא ראייה זו, ועיין פמ"ג (או"ח סימן תר"ל) מה שכתב לגבי לעשות סוכה במקום מטונף.

וכן בגילויי הש"ס על מסכת אבות (פרק ט"ו משנה א') הסתפק האם מותר לעשות מצוה בבית המרחץ, וכתב דיש להביא ראייה דמותר לעשות מצוה בבית המרחץ, מהא דמבואר בירושלמי במסכת דמאי (פ"א ה"ד) מחללים דמאי במרחץ שאינו טעון ברכה, משמע דעצם החילול אינו אסור לעשות במרחץ אף שיש מצוה בחילול, מדמברכין אשר קדשנו במצוותיו וציוונו, חזינן דמותר לעשות מצוה במקום שאינו נקי.

ותלמידו רצה להביא ראייה דאסור לעשות מצוה: מהא דאמרין בגמרא במסכת מנחות (דף מ"ג ע"ב) בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום, אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו, ואם מותר לעשות מצוה בבית המרחץ לא היה ערום מן המצוות. וכתב דיש לדחות: דאף על פי שהיה לו מצוות מחוץ לגופו, היה עצוב שלא היה לו מצוה בגופו.

ולעניין הלכה: כתב המשנה ברורה בביאור הלכה (סימן תקפ"ח) וכן בסימן ס"ב בשם המטה אפרים שאסור לעשות מצוה במקום מטונף כגון מי שבבית הכסא ושומע קול שופר אסור לו לכוון לשמוע שופר כדי לצאת ידי חובה. וכתב שני טעמים: א. דכיון דקימיל מצוות צריכות כונה לצאת ידי המצווה שציוונו הקב"ה, הוה כמו דברי תורה, ולא גרע מהרהור בד"ת כיון דחושב מהקב"ה. ב. בשעה שמקיים מצוה בפועל הוא עבודה ואין לעשות עבודת ה' דרך בזיון. לפי זה נראה שיהיה אסור לתת לעני צדקה במקום מטונף.

וכן כתב להדיה הגאון מהר"ח פלאגי בספרו שו"ת לב חיים (ח"ב סימן קע"ג) שאסור לתת צדקה במקום מטונף, משום דאסור לעשות מצוה במקום מטונף.

מדוע רק במכת ברד יצא משה להתפלל חוץ לעיר ולא בשאר המכות?

הכתב סופר מתרץ: מה שאסור להתפלל בעיר מלאה גילולים, הני מילי היכא שיש לו מקום להתפלל שלא יפסיקו אותו עובדי דרכים, אבל אם אין לו מקום להתפלל שלא יפסיקו אותו עובדי דרכים, עדיף להתפלל במקום שיש עבודת גילולים, וכך כתב המגן אברהם (או"ח סימן צ"ד) ולכן בכל המכות לא יצא מן העיר שלא היה לו מקום בטוח מחוץ לעיר שלא יפסיקו אותו עובדי דרכים, מה שאין כן במכת ברד שכולם נכנסו לבתיהם לכן היה עדיף להתפלל מחוץ לעיר.

הברוך טעם בברוך שאמר (על מסכת ר"ה דף יג) וכן מובא בפרדס יוסף: בכל המכות ידע פרעה שמה יצא מן העיר לפי שהעיר הייתה מלאה גילולים, מה שאין כן במכת ברד פרעה חשב שמכיוון שאמר "ה' הצדיק" ביטל את כל ע"ז ומשה אין צריך לצאת מן העיר ויכול להתפלל בעיר, אבל משה סבר שהביטול לא היה בלב שלם רק מפני היראה ולא מהני.

ובשו"ת משיב דבר (ח"א סימן י') מתרץ: שהיה שם בית הכנסת מיוחד לתפילה כפי שמבואר שלא פסקה ישיבה אף בהיותם במצרים והיה מתפלל שם ולא חשש לגילולים שנמצאים בחוץ מכיוון שהתפלל במקום אחר במחיצות, אבל במכת ברד רצה משה להתפלל תחת שמי הרקיע כדי לעצור את המטר שיחדל מלרדת לארץ, משום הכי משה רבנו חשש לגילולים שנמצאים בחוץ.

"ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש כפי" (ט כט)

וברש"י ונפסק להלכה במרן בשולחן ערוך (או"ח סימן צ"ד) ומקורו בתרומת הדשן (סימן ו) שאסור להתפלל במקום שיש שם עבודה זרה.

ומקשים בעלי התוספות, החתם סופר, ובשו"ת משיב דבר (ח"א סימן י'): אם היה איסור להתפלל בעיר משום שהיה שם עבודה זרה, מדוע בשאר מכות לא יצא מן העיר, ורק במכת ברד יצא מן העיר?

בעלי התוספות תרצו: שדרך של המצרים שגילוליהם היה הבהמות, ובכל המכות הם היו בשדות שדרך לרעות בשדה, ולכן היה יכול להתפלל בעיר, מה שאין כן במכת ברד שכולם הכניסו את הבהמות שלהם לתוך הבתים, לכן לא היה יכול להתפלל בתוך העיר.

ואולם החתם סופר דחה תרוץ את התירוץ הזה ממה שכתוב במדרש ומובא ברש"י על הפסוק "החדש הזה ראש חדשים" שזה נאמר מחוץ למצרים דאם תפילה לא נאמרה במצרים שהיה מקום גילולים כ"ש דיבור, ואם נאמר שרק במכת ברד משה לא התפלל במצרים כי כולם הכניסו את הבהמות אם כן קל וחומר פריכה הוא.

הרמב"ן מתרץ: שבכל המכות משה יצא מחוץ לעיר כדי להתפלל, אלא שבמכת ברד לחץ פרעה על משה שיתפלל מיד באמרו "יורב מהיות הקולות" לכן כאן הוצרך משה להודיעו שלא יוכל להתפלל מיד אלא לאחר צאתו מהעיר.

אדם שמתפלל באירוע ויש רעש חזק מהתזמורת, האם צריך לצעוק בתפילה כדי שישמע מה שמתפלל? הוכח מפרשת השבוע!

וכן בשו"ת שבט הקהתי (ח"ו סי' ע"א) הביא ראייה שלא די שמתפלל בקול אלא שצריך גם לשמוע שבריש לא התירו אף על פי שקורא בקול, אם כי עדיין יש לדון דכל שאינו ראוי לבילה וכו'. וכן בספר מעורר ישנים (ס"ק כ"א) כותב להדיה ובפשיטות שצריך שישמע לאזניו ממש ובמקום רעש או ששמיעתו כבידה יגביה קולו.

הספורנו כתב מדוע רק כאן כתוב "ויצעק": משום שאמרין בגמרא במסכת יומא (דף ס"ט ע"ב) וכן בגמרא במסכת סנהדרין (דף סד ע"א) דפלגא מן שמיא לא יחבי, אם כן כאן שביקש משה חצי דבר ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה שישיר אותם הצפרדעים בלבד אשר שם לפרעה ויישארו ביאור, ובזה הוצרך לתפלת צעקה, שסתם תפילה הקב"ה לא יתב פלגא.

ובחתם סופר תירץ להיפך: דלשון "וייעתר" זה בקשה כולו רחמים כמו דאמרין בגמרא במסכת סוכה (דף י"ד ע"א) למה נמשלה תפילתם של

כתב מרן בשולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע (סימן ס"ב): צריך להשמיע לאזניו מה שמוציא בפיו בקריאת שמע ואם לא השמיע לאזניו, יצא ובלבד שיוציא בשפתיו.

יש לחקור אם מתפלל במקום שיש רעש מציבור המתפללים או מכל דבר אחר האם צריך להרים קולו בצעקה עד שישמע לאזניו או שמספיק שיתפלל בקול שאילולא הרעש היה שומעו.

הנה השפתי חכמים בפרשה (ח' ז) כתב: מקשים העולם, למה בצפרדעים כתוב "ויצעק משה אל ה'" ובשאר מכות כתיב "וייעתר משה אל ה'?"

ויש לומר משום שהמתפלל צריך להשמיע לאזניו מה שמוציא בפיו, וכאן היו הצפרדעים צועקים, והוצרך להרים קולו בתפילתו, כדי שישמיע לאזניו את תפילתו וכו', ומבואר בדבריו שברעש חיצוני אל יתפלל ואל יקרא קריאת שמע, אלא כשצועק ושומע את קולו.

לגמרי שייך לשון ויעתר, מה שאין כן כאן שביקש שיישאר ביאור אז היה צריך לומר לשון אחר.

אדם שדג דג והדג יצא מהמים מת, האם הדג מותר באכילה? הוכח מפרשת השבוע!

שהעולם מן המים דהיינו אסיפה דידהו דמה לי כשאוספם בעודם חיים והמיתם או מתו מאליהן. אבל אם מתו מאליהם בתוך המים הווה אמירה, דאסורים כיון דלא אספם מחיים קא משמע לן דשרי דסתמא כתיב אם את כל דגי הים ייאסף להם כל אסיפה במשמע בין בעודם חיים בין בעודם מתים, והכי איתא גם בתוספתא מסכת תרומות (פרק ט' הלכה ו) אוכל אדם דגים וחגבים בין חיים בין מתים ואינו חושש.

אבל בשו"ת מהרשד"ם (יורה דעה הלכות שחיטה ובדיקה ס"ק י"ג) כתב: בהמה חיה ועוף טעון שחיטה לא דגים וחגבים ויש מי שאוסר הדגים אם מתו בתוך המים. וכן סובר רבינו סעדיה גאון מובא בכסף משנה (פ"א מהלכות שחיטה הלכה ג) ורבינו האי השיג עליו.

ולכאורה יש להקשות: מה הסברה לאסור באכילה דג שמת במים, הרי אינו צריך שחיטה? ומה זה משנה אם מת מחוץ למים או בתוך המים? (עיין בדרכי תשובה הלכות שחיטה סימן י"ג ס"ק ה').

הנה בשו"ת יד חנוך (סימן מ') כתב לתרץ זאת בשני אופנים:

א. על פי מה שאמרו בגמרא בכריתות (דף כ' ע"ב) "כל דם לא תאכלו" שומע אני אפילו דם דגים וחגבים, ת"ל לעוף ולבהמה, אם כן גבי נבילה דכתיב "לא תאכלו כל נבילה" (דברים י"ד כ"א) סתם, ולא כתיב לעוף ולבהמה, אם כן מוכח דסבירא להו שכולל גם דגים וחגבים, כי מה שהוציא דגים מכלל שחיטה היינו שמותר להורגן בכל מיתה שהוא ולא בעי שחיטה דווקא ועיין תוספות במסכת חולין (דף כ' ע"א ד"ה לא אמרן) וכן מה שהמה נחנקים מסיבת האוויר על ידי האסיפה מן המים נמי בכלל המיתות תחשב, אבל אותן שמתים מאליהם בעודן תוך המים המה בכלל נבילה שנתנבלו מאליהן.

ב. שדגים שמתו במים אסורים, הוא על פי מה שכתב בפסיקתא זוטרתא (פרשה נ"ח) "כל רמש אשר הוא חי" (בראשית ט' ג) פרט לנבילה, ועיין ברמ"ע מפאנו ז"ל (במאמר חיקור דין חלק ג' פרק כ"א) הרי שלא התיר הקדוש ברוך הוא אפילו חגבים אם מתו מאליהן.

מדוע נענשו הדגים שמתו ביאור מה חטאו?

הנה בספר תולדות יצחק כתב: מכאן שיש השגחה אפילו בבעלי חיים לא מצד בעלי החיים, אלא מצד בעליהם ולפי שמצריים היו בעלי נילוס החוטאים לכן אפילו בדגים השגיה שמתו בעוון מצרים שאמרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, והדגים אכלו בשר בני ישראל לכן ימותו, אבל בדור המבול שלא חטאו הדגים ולא נזקקו לשאינם מינים לא מתו, שנאמר: "מכל אשר בחרבה מתו" (בראשית ז' כ"ב) ולא דגים שבים, ובצפרדעים ששמו עצמם בסכנה לעשות רצון הקדוש ברוך הוא ונכנסו בתנורים אמר וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות אבל של תנורים לא מתו.

הרצאה לעשות מצוה בצנעה, האם מותר לאחר לפרסם זאת, כדי שילמדו ממנו? הוכח מפרשת השבוע!

המדרש, הדודאים נתנו רית, זה ראובן, ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה.

וכן נאמר בגמרא במסכת מועד קטן (דף טז ע"ב) 'כל העוסק בתורה מבפנים, תורתו מכרזת עליו מבחוץ. כמו כן נאמר במדרש תנחומא (פרשת וארא סימן ט) 'אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' (ירמיהו כג כד) א"ר בנימין בר לוי אמר הקדוש ברוך הוא ישב אדם בזווית ביתו ויעסוק בתורה, אני מראהו לבריות. הרי שהקב"ה כך נוהג, לפרסם את ידי עוסקי התורה בצנעה, ואולי גם לאדם אחר מותר לפרסמו. (חש"ח) עירובין נה ע"א).

כאשר אדם מקבל ייסורים והוא אינו יודע שזה מגיע מהקב"ה האם ייסורים אלו מכפרים? הוכח מפרשת השבוע!

על פי זה ביאר הרה"ק רבי שמשון מאנסטפולי זצ"ל מובא בספר פנינים יקרים (בפרשת השבוע), וכן הגרצ"פ פרנק זצוק"ל בספרו הר צבי על הפסוק (וי' ה') 'וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם ואזכור את בריתם' שבני ישראל סברו, שמצרים אלו אדוניהם והם הכו אותם, ולא ידעו שהמכות הייתה גזרה משמים, ולא הכירו המכה האמתית, ואם כן לא יצאו לחרות, על כך נאמר 'ואזכור את בריתם' אזכור גם את הדרשה מברית מלח, שכל ייסורים ממרקים אפילו אינו יודע מי המכה.

צדיקים כעתר לומר לך, מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפילתם של צדיקים מהפכת דעתו של הקדוש ברוך הוא ממידת אכזריות למדת רחמנות, ובכל המכות ביקש שכל המכה תסתלק

בית המדרש "בית - יוסף"
רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב
לע"נ רבי יוסף ב"ר יצחק ז"ל ויצמן
'בה אקור וזהו אסילא בריתי יוסף וזלזלה זקוקת שפנים וארץ לא ישתמתי'
בכל ליל שבת לאחר הקידוש אתה מתפלל ומברך
בכוונה את הילדים שלך שיגדלו תורה וביראת שמים
ומה איתך?
מעוניין לקבוע עיתים לתורה? תמיד רצית ללמוד עם חברותא לפי
הקצב שלך ולפי הרמה שלך?
בוא והצטרף אלינו לכולל ערב ולימוד יומי בחברותות
בכל ערב בין השעות: 20.15-22.00
וגם היום שלך ייראה אחרת! תפילת ערבית מנין שני 21.45
לתרומות לסיוע באחזקת אברך ולזכות בזיכוי הרבים ובכל זכויות הלימוד
בנק מכרזתל דיסקונט 17 סניף 621 מספר חשבון 89099
ניתן לתרום גם בבית במספר: 052-8144488
bit

"והדגה אשר ביאור מתה" (ז כא)

ויש לחקור האם יש איסור לאכול דג מת במים או דילמא אין שום איסור לאכול דג מת?

הנה הרמב"ם (הלכות שחיטה פרק א') כתב דגים וחגבים אינן צריכים שחיטה אלא אסיפתן היא המתירה אותן, הרי הוא אומר הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים ייאסף להם אסיפת דגים כשחיטת בקר וצאן, ובחגבים נאמר אוסף החסיל באסיפה לבדה, לפיכך אם מתו מאליהן בתוך המים מותרים, ומותר לאכול חיים.

הב"ח (יורה דעה סימן י"ג) כתב להסביר את דברי הרמב"ם מה שכתב אם מתו מאליהן בתוך המים: לרבותא נקט הכי, דלא מבעיה אם מתו לאחר

"והדגה אשר ביאור מתה" (ז כא)

כתוב בפסיקתא (ז' י"ח) והדגה אשר ביאור תמות, מכה בתוך מכה נעשה במצרים, מה שלא נעשה במבול, שהרי במבול לא נגזרה גזירה על הדגים שבים, שנאמר "מכל אשר בחרבה מתו" (בראשית ז' כ"ב) ולא דגים שבים.

יש להקשות: מדוע באמת במצרים כן נענשו הדגים, מה הם עשו?

"בית - יוסף"

אדם הלומד בצנעה, כדי לקיים 'והצנע לכת', ואדם ש'תפס' אותו שהוא לומד, האם מותר לו לפרסם זאת ברבים, כדי שאחרים ילמדו ממנו?

כתב החת"ס בדרשות (ח"א דף סד ע"א) שאנו למדין ממידותיו של הבורא ית"ש כאשר הוא נוהג עם שומרי מצוותיו, שהעושה מצוה בסתר מפרסמו ברבים, וכמו שמצינו אצל ראובן, שחשב בלבו להכניס את יוסף לבור, כדי להשיבו אל אביו, ולא ידע אדם ממחשבתו, ופרסם עליו הכתוב. ומה למד הרשב"א (סימן תקפא) שמצווה לכתוב שם המתנדבים בעם על הפרכת וכלי הקדש. (עו"ש מה שכתב בזה לפרש את מצות נר חנוכה מבחוץ בפתח ביתו, ולבאר את סמיכות דברי הגמרא, והבור ריק אין בו מים, ולבאר את

האם שייך בזמן הזה שיהיה לישראל עבד עברי?

אולם הנימוקי יוסף (דף טז ע"א מדפי הרי"ף) כתב דהני אינשי ישראלים היו, ויש כח ביד המלך למכרם מכירת עבד גמור, כי המלך קנאם במלחמה, והניחם בארצו שאם לא יפרעו המס שיכול למכרם לעבדים, הלכך הרי הם עבדים גמורים, וצריכין גט חירות ממנו כדין עבד עברי, ומה דאמרינן בגמרא בערכין שאין עבד עברי נוהג בזמן הזה, היינו לעניין דיני עבד לצאת בשש ובסימנים, או להתירו בשפחה, אבל קנוי לעניין שעבודו להצריכו גט או לקנות בכסף ולא סגי ליה במחילה, עכ"ד.

וכן פסק להלכה מרן בשולחן ערוך (יו"ד סימן רסז סעיף יד) אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. והני מילי למקנייה גופיה לשאר דיני עבד עברי, אבל היכא דקנייה שבאי למעשה ידיו בדינא דמלכותא, כגון שנשבה במלחמה שמכרוהו גובי המס, הדר מצי לזבני ישראל למעשה ידיו.

והנה אמרינן בגמרא במסכת בבא מציעא (דף ס ע"ב) ההוא עבדא סבא דאזל צבעיה לרישיה ולדיקניה, אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיבנן, אמר ליה יהיו עניים בני ביתך, יעו"ש. וכתב רש"י: נכרי היה, דעבד עברי אסור לאחר חורבן, שאין היובל נוהג. ואולם בהגהות הב"ח על הרי"ף כתב שאיתא באלפסי יש, עברי היה, וכי אמרינן שעבד עברי נוהג רק בזמן היובל, למכרו מפני הגניבה.

אולם בירושלמי במסכת שבועות (פ"ח ה"ח) על הא דתנן נתגלגלה לו שבועה ממקום אחר, מגלגלים עליו את הכול. מקשה הירושלמי עד היכן גלגול שבועה, א"ר יוחנן עד כדי שיאמר לו עבדי אתה, ומקשה הירושלמי, וכי יש עבד בזמן הזה, ולכאורה מבואר שאין כלל דין עבד, אפילו למעשה ידיו. ויתכן שכוונת הירושלמי שעבד עברי בזמן הזה, אף שגופו קנוי, מ"מ אין גופו קנוי כל כך שיהיה פטור משבועה. ויעויין מש"כ בזה במסכת עבדים (קנין פירות אות א).

איזה אבן בורחת מחומץ? האם מותר להכניס ולהוציא בשבת מרשות לרשות ע"י מגנט?

יגדל שער כדרך כל אדם והוא מפליא לעשות שני הפכים בנושא אחד, יתברך האל עושה פלא וישתבח אדון הנפלאות.

וגבי אבן שנשברת על משולש עיין בספר פרדס רימונים (לרבי שם טוב אבן שפרוט ממגורשי ספרד דף לו): שיש אבן שכאשר תעבור על משולש תישבר, ודלא כמו הפירוש בספר "מחוקקי יהודה" (על האבן עזרא שמות שם) שפירש שאבן זו כל מה שתשבור אותה תעלה משולשת משלש ורחותיה, אפילו אם תשבור אותה לחתיכות קטנות.

ובשו"ת חוות יאיר (לרבי יאיר חיים בכרך זצ"ל סימן רלג) השיב לאדם ששאלו בעניינים התמוהים שבש"ס: "ואני תמה על תמיהתך בתמהך על דברים שהם חוץ לטבע, ואם כן היה לך לתמוה על ענין כשפים גופייהו, ויותר היה לך לתמוה על דג "רעמארא" שאמרו עליו שבנגיעתו מעבד ומונע לספינה גדולה מלילך אף שאינו רק זרת אורכו וזרת רוחבו כמו שכתבו החוקרים, וכן מה שמצאו דג שמרדים את יד הצד אותו, ומכל מקום היה לך לתמוה על סגולות ופלאות הנמצאות בבעלי חיים וצמחים ודוממים אלפפים ורבבות הנראים בכל יום כמשיכת אבן השואבת ויציאית אש מהאבן" (ועיין עוד במילואים לספר אמרות טהורות חיצוניות ופנימיות לרבי יהודה החסיד, מאמר ב שהרחיב בזה).

הגרצ"פ פרנק זצ"ל בספרו שו"ת הר צבי (או"ח ח"א סימן קלב) שדן בעובדה שהיה בברית מילה שחל בשבת, וכשהביאו התינוק על ידי נכרי לבית הכנסת ותחבו אצל הילד גם הסכין של מילה כדי שהנוכרי יכניס גם הסכין לתוך בית הכנסת, ולבסוף מצאו את הסכין שנפל ברשות הרבים סמוך לפתח בית הכנסת, והנוכרי הלך לדרכו, והנה שם בבית הכנסת נזדמן להם מכשיר מגנטי, והורה להם בעל הוראה להניחו על סף בית הכנסת כדי שימשוך בכוחו השואב את הסכין לתוך הפתח, וטעמו ונימוקו עמו שאין זה אלא גרמא ויש להתיר בשבת ובפרט לצורך מצוה, ועיי"ש שמצדד דהוי כמכניסו בידיים. ועיין בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סימן קע) שדן בזה באריכות, וכן בספר הזיכרון לרבי משה ליפשיץ זצ"ל (ניו יורק תשנ"ו - עמוד תשל"א תשל"ה).

חידות

למי הותר לשותות יין נסך?

והנה אמרינן בגמרא במסכת מגילה (דף יג ע"ב) שהמן אמר לאחשוורוש אפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן זורקו ושותהו, ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן חובטו בקרקע ואינו שותהו. ומבואר שכבר בזמן מרדכי נאסר סתם יינם. ויתכן שסוגית הגמרא הוא כרב דאמר בסוגין שדניאל לכל ישראל הורה איסור בשתים יינם, ודלא כשמואל שלא הורה לכל ישראל.

ובדעת יהונתן כתב בזה דבר נפלא, שרב ושמואל לשיטתה, שהרי עיקר גזירת יינם הוא משום בנותיהם, ורב פירש בגמרא במסכת סנהדרין (דף צג ע"ב) את הפסוק 'ובניך יהיו סריסים' בהיכל המלך' שדניאל חנניה מישאל ועזריה היו סריסים, וא"כ למה היו צריכים לגזור על עצמם על יינם, אלא על כרחך שלכל ישראל הורו, אבל לפירוש שנסתרסה ע"ז בימיהם, א"כ יתכן שגזרו בסתם יינם רק לעצמם.

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצריים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים" (ו יג)

כתב המשנ"ב (סימן תעב ס"ק יט) עבדים עברים חייבים בהסיבה, עכ"פ בכזית ראשון כשמש, עכ"ד. ויש להסתפק אמאי הביא המשנ"ב הלכה זו שאי אפשר שתהא נוהגת בזמן הזה, שהרי אמרינן במסכת ערכין (דף כט ע"א) אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר 'עד שנת היובל יעבוד עמך'?

כתב הריטב"א בגמרא במסכת קידושין (דף סט ע"א) דהא דאמרינן אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. פירוש שאינו נוהג בדיני עבד עברי המפורשים בתורה לצאת בשנים וביובל ובמיתת אדון, ולהיות מותר בשפחה כנענית, אבל יכול הוא למכור עצמו לגוי, או לישראל והוא קנוי לו קנין הגוף ולכי נפיק בעי גיטא דחירותא.

והנה אמרינן בגמרא במסכת יבמות (דף מו ע"א) א"ל רב פפא לרבא חזי מר הני דבי פפא בר אבא דיהבי זוזי לאינשי לכרגייהו ומשעבדי בהו, כי נפקי צריכי גיטא דחירותא או לא... מי שאין נותן כסף גולגולת למלך, תופסים אותו גבאי המלך, והני דבי פפא עשירים היו ופורעים המס לגבאי המלך עבורם, וקונים אותם לעבדים מהם, וקא מבעיה ליה כשיוצאים האם צריך גט שחרור. הכי א"ר ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח, ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא משתעבד למאן דיהיב כרגא. שלמלך יש זכות למכור, והמלך אמר מי שאינו משלם המס, ישתעבד למי שמשלם, ולכן כשיוצאים צריכים גט שחרור. ופירש רש"י שמירי בעובדי כוכבים.

"ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלחטיהם כן, וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויבלע מטה אהרן את מטותם".

באבן עזרא (בפירוש הקצר) כתב: "שאנשי שקול הדעת חשבו בלבם לדעת זה הפלא, שהשם הסיר יבושת המטה, ודברו על הבלוע (מטה אהרן שבלע מטותם), דברים שבדאו הם, והם לא ידעו כי חכמתם תתבלע, כי "קדוש ישראל תהיה", רק אנחנו נאמין כי כן היה, ולא נחפש איך היה, כי הנה בתולדת דברים רבים לא ידעום חכמי העולם כאבן המושכת הברזל, גם הבורחת מהחומץ, והמשמעת קול, והמלקטת תבן, והדג המרעיש", ע"כ.

ועיין באבן עזרא (כח ט) על אבן ה"אחלמה" שבחושן, שכל מי שהאבן ההיא באצבעו לעולם יראה חלומות, ואין לתמוה על זה, כי כח ימצא בתולדת כל אבן ואבן, כי יש אבן שמושכת את הברזל, והמעמדת את הדם והבורחת מהחומץ והנשברת לעולם על משולש.

ועל אבן שעוצרת את הדם, כתב רבינו בחיי (כח טו) לגבי אבן "ישפה" שבחושן, שהיא כלולה מגוונים הרבה, אדומה שחורה ירוקה,

וסגולת האבן הזאת לעצור הדם, ונתנה לבנימין (היא אבן שנמצאת בחושן) לפי שנשתנה לבו לגוונים הרבה וחשב מחשבות במכירתו של יוסף אם יגלה הדבר לאביו אם לא ואף על פי כן נתגבר על יצרו והיה מעצור לרוחו ולא גלה הדבר לאביו, ולכך נתנה לו האבן הזאת, (אולי יש לומר שכיון שסגולה לעצור את הדם, הייתה לו לעזר לעצור את תשוקתו ורצונו, ולא לגלות לאביו את דבר המכירה).

ובעניין אבן שבורחת מהחומץ, כתב בספר הברית (לרבי פנחס אליהו מוילנה ח"א מאמר י"ב איכות הדומם פ"ג) שיש אבן המתנועע והולך אנה ואנה כשיותן בתוך החומץ, ואבן עזרא ז"ל קורא אותה "אבן הבורח מן החומץ", ואנכי ראייתו בעיני סובב והולך בתוך החומץ ויפן כה וכה. ועיי"ש, עוד שיש אבן אחד כשיותן על מקום שערות האדם כגון ראשו וזקנו יוסר השער ולא יגדל עוד לעולם שום שער, וכאשר ייתן על ראש קרחה

בספר עזרא (ב סג) כתוב 'ויאמר התרשתא להם' ופירש רש"י הוא נחמיה בן חכליה, ואמרו רבותינו שנקרא שמו התרשתא, שהתירו לו חכמים לשותות יין נסך של עכו"ם על אשר היה משקה למלך. ופירש האבן עזרא, שהוא מורכב משתי מילים, התר שתר. ולכאורה מבואר ברש"י שחכמים התירו לו יין נסך, אך יתכן שיהיו נסך לאו דווקא, אלא הכוונה לסתם יינם, והיא כמ"ד בגמרא שדניאל גזר לכל ישראל.

וכן הוא ברש"י בגמרא במסכת קידושין (דף סט ע"ב ד"ה התרשתא) שהוא נחמיה בן חכליה קרוי התרשתא בספר עזרא, ובגמרת ירושלמי נמצא שעל שם שהיה משקה למלך היה צריך לשותות קודם שלא יחשדהו שמא הטיל סם המוות במשקה המלך, התירו לו יין של עובדי כוכבים לשותות לכך נקרא התרשתא.

זה, והיה מצויינים, ובה יגאלו. ולכן מורה על היין, דאין מורה על ההבדלה יותר מהיין, וכמו שהלשין המן אם זבוב נופל לכוסו של אחד מהם, זורקו ושותהו, ואילו אדוני המלך נוגע בהם, חובטו בקרקע, ולא עוד אלא שמדיח כוסו שלוש פעמים, 'וגזרו על יינם משום בנותיהם' שגם בזה כעת ייבדלו, וייגאלו במהרה בימינו אמן.

והנה בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן כב) כתב וז"ל: ואם תאמר והלא נחמיה בן חכליה היה משקה למלך פרס. וי"ל דלאו עכו"ם הווה ועדיין לא גזרו על סתם יינם. אי נמי הורמנותא דמלכא שאני. וצריך לומר שפירושו הוא לפי שמואל שעדיין לא גזרו, ולרב צריך לומר שבי"ד התירו לו.

והנה כתב המשך חכמה (שמות ו) שלכן תיקנו ארבע כוסות על היין, שהם היו נגאלים בשבילו, שהבדילו עצמם מהמצרים וכן יבדלו ישראל בגלות

איך יתכן שעבד עברי יצא לחופשי, ללא כל פעולה מצדו או מצד האדון, וטרם שהגיע זמנו?

אולם הרמב"ן בגמרא במסכת גיטין (דף לו ע"א) כתב שאם קנה עבד עברי בזמן הבית ונרצע וחרב הבית קודם שיצא ובטל היובל שהוא עובד לעולם, דינו כדין עבד עברי להתירו בשפחה. וכן כתבו הר"ן והריטב"א.

איך יתכן שעבד עברי יצא לחופשי, טרם שהגיע שש שנים ממכירתו, וגם לא הגיע יובל, והוא לא עשה איזה פעולה מצדו, ולא האדון עשה פעולה, אלא פתאום באמצע היום, אומרים לו מרגע זה ואילך, אתה חופשי?

כתב החזו"א במסכת שביעית (סימן כד סק"ד) שעבד עברי הנמצא בבית ישראל, ואם נתבטל היובל, בטל קנינו. לאור זאת, עבד עברי שהיה בבית ישראל, ברגע שהודיעו שאין יובל נוהג, יצא לחירות.

האם יש אפשרות שתהיה אמה עבריה גדולה?

בהלכות עבדים (פ"א ה"ב) כתב שמבואר ברמב"ן (שמות כא ד) שאף אשה מוכרת עצמה, גם כשהיא גדולה.

והוסיף המשנה למלך שיש קצת סיוע לדבריו מהא דאמרין בפרק איזהו נשך (דף עא) אין הגר נקנה בעבד עברי, ואין אשה וגר קונים עבד עברי אשה לאו אורח ארעא גר נמי גמירי דמיקני קני דלא מיקני לא קני, ומדלא קתני שאין אשה וגר נקנים בעבד עברי, כדקתני סיפא וכן מדלא יהיב טעמא על שאין האשה קונה ע"ע משום דגמירי דמיקני קני דלא מיקני לא קני, משמע שהאשה מוכרת את עצמה. ומכל מקום דבריו תמוהים הם בעיני מהא דאמרין בגמרא במסכת בבא מציעא (דף יב ע"א) האי שפחה היכי דמיא אי דאיתיה שתי שערות מאי בעיה גביה, ואי דלא איתיה שתי שערות אם איתיה לאב דאבוחה היא, ואי דליתיה לאב תיפוק במיתת האב. ואם איתא דמוכרת את עצמה אימא דלעולם בדאיתיה שתי שערות ומיירי כשמכרה את עצמה וכמו שכתבו התוספות שם, וצ"ע.

עוד כתב המנחת חינוך (מצוה מב אות כה) שלפי מה שכתב הריטב"א והרשב"א בגמרא במסכת יבמות שאם לפי חוק המלכות מי שנותן מס הגולגולת עבורו נעשה עבדו, וגופו קנוי למשלה, אף אם נאמר שאשה אינה יכולה למכור עצמה לאמה עבריה, מ"מ פשוט שהכא כיון שהוא מטעם חוק המלכות, אין נפקא מינה בין איש לאשה, כי דין המלכות הוא דין, יעוי"ש.

ובשו"ת עין יצחק (וי"ד סימן ד) כתב שפשוט שדין זה נאמר רק באנשים ולא בנשים, שכמו שאין האשה עצמה יכולה למכור עצמה, גם השבאי אינו יכול למכרה, והקשה עליו האדר"ת בחשבונות של מצוה (מצוה מב) שלדעת הרמב"ן הרי אשה יכולה למכור עצמה, יעוי"ש.

מה היא המצווה הראשונה שמשה רבינו צווה את ישראל?

בפניהם, עכ"ל. ולכאורה קשה היכן מצינו שנצטוו בני ישראל על שילוח עבדים במצרים, ולפי הירושלמי מבואר שכבר במצרים נצטוו על מצוה זו.

בספר בני יששכר (מאמר חודש ניסן מאמר ד דרוש ה) פירש למה דווקא פסח ומילה מצות עשה שעונשם בברית, ונראה לפרש על פי מה שנאמר בגמרא במסכת יבמות (דף מה ע"ב) וכך פסק מרן להלכה בשולחן ערוך (וי"ד סימן רסז), הלוקח עבד מן הגוי אין הגוף קנוי לו עד שיטבילו לשם עבדות, הלכך אם קדם וטבל לשם בן חורין הרי הוא בן חורין, לפיכך צריך להטיל עליו שום עבודה בעודו במים, שיהא נראה שהוא עבד שלא יקדים ויאמר אני טובל לשם בן חורין ע"כ, והנה השי"ת פדה אותנו ממצרים להיות לו לעבדים כמו שאמר הכותב כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים (ויקרא כה נה), היינו שפדה אותנו לשם עבדות לא שנהיה ח"ו בני חורין מעבוד עבודתו ית"ש, ולכן בחצי הלילה שהוכרח פרעה לפוטרם מן העבדות וצחק קומו צאו מתוך עמי, בשעה זו הטיל הקב"ה שתי מצוות על בני ישראל, פסח ומילה, כדי שיהיו קנויים לשם עבדות, ועי"ז הוטל עלינו העבדות של עבודתו ית"ש לכל ימות עולם, ולכן דווקא ב' מצות האלה יש כריתות בביטולם, דהמבטל מצות עשה הללו מראה שלא הוטב בעיניו קבלת העבדות שקבלו עלינו במצרים על ידי ב' מצות הללו, ומראה בעצמו כאילו רוצה לבטל העבדות של כל המצוות, על כן יש בזה עונש כריתות, עכ"ל.

ועפ"י מבאר בספר מנחת יצחק (על התורה) מה שאמרו חז"ל שהדלת והמזוזה עדים שפסחתה על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת כי לי בני ישראל עבדים, והיינו כי עצם צווי המצוות הללו במצרים לפני גאולתן היה מטעם שיהיו עבדים להשי"ת. (חש"ח שבועות מה ע"א).

לכאורה אין גדולה נעשית אמה, וכן מבואר במכילתא (פרשה ז) אף על פי שקטנה אמה, אין גדולה אמה. וכן מבואר שם (פרשה ג) האיש מוכר את עצמו, ואין האשה מוכרת את עצמה. וכן כתב הרמב"ם בהלכות עבדים (פ"א ה"ב) שאין האשה נמכרת בגניבתה, וכן אינה מוכרת את עצמה. אולם המשנה למלך

נאמר בירושלמי במסכת ראש השנה (פ"ג ה"ה) א"ר שמואל בר רב יצחק 'יודבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל, על מה ציוום על פרשת שילוח עבדים, ואתיא כהא דא"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים הדא הוא דכתיב מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי. ופירש הקרבן עדה שלכן נענשו דווקא על שילוח עבדים, לפי שהיא הייתה מצוה ראשונה להם במצרים, ובשבילה נגאלו ממצרים.

ופירש רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, הטעם כי בשעה זו שהרגישו בנפשם את שמחת החירות שיצאו משעבוד לגאולה, היא השעה הכשרה ביותר לצוות על מצות שילוח עבדים, שאז היה לבם פתוח להבין מצוה גדולה זו של שילוח עבדים, וקבלוה בלב שלם.

ובמשך חכמה (שמות ו) כתב: יתכן כי גם אז במצרים היו גדולי האומה אשר היו שרים נכבדים ואפדתיים, והם היו משעבדים את בני ישראל לעבדים שמכרו המצרים להם, לכן צווה השם יתברך שבני ישראל גם פרעה יוצאו את בני ישראל מהשעבוד, וכנראה שלזה כיון הירושלמי שצווה אותם על פרשת שילוח עבדים. ולפי זה מבואר מאי דכתיב בירמיה (לד יג-יד) כה אמר ה' אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוצאתי אותם מארץ מצרים מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי, עכ"ל.

לאור זאת גם מבואר מה שכתב רש"י (שמות כא ו) והיא מדבריו הגמרא במסכת קידושין (דף כב ע"ב) ר' שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתה על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע

לאחר עספר שנים של הדפסת והפצת עלון זה בארץ ובחו"ל, פאחר והוצאת העלון כרוכה בהוצאות כספיות גדולות, לצערנו הרב אנו נאלצים לצמצם מאוד את כמות הדפסת והפצת העלונים. מעוניין לזכות את הרבים? אתה יכול בשמחה להדפיס עלון זה ולהפיצו באזור מגורך. ניתן לעזור בהוצאת והפצת העלון ולהקדיש עלונים לזכויות הרבים לבריאות אושר נחת וז"ש"ק ולע"ז קרובים וידידים. המעוניין להיות שותף בהוצאת העלון ולזכות את הרבים יוכל לפנות לטלפון: 052-814448 ניתן ולהיות שותף בזכויות הרבים ולתרום גם בביט בטלפון: 052-814448